Nr 55

Konstitutionsutskottets betänkande med anledning av motioner i vallagsfrågor.

Ärendet

I detta betänkande behandlas motionerna 1974:184 av herrar Torwald (c) och Bengtsson i Göteborg (c), 1974:352 av herr Molin m. fl. (fp), såvitt gäller hemställan punkten 1, 1974:359 av herrar Westberg i Ljusdal (fp) och Sellgren (fp), 1974:922 av herrar Danell (m) och Wennerfors (m) samt 1974:926 av herr Gustavsson i Ängelholm m. fl. (s).

I motionerna tas upp tre olika sakfrågor, nämligen öppethållandetiderna för vallokaler vid allmänna val (184 och 926), poströstningen på valdagen (352) och valsedelsdistributionen till poströstningslokaler (359 och 922). För dessa redogörs närmare nedan under särskilda rubriker.

Motionernas hemställan återfinns i *bilaga*.

Bakgrund

Förslag till vallag framlades i propositionen 1972:105 som behandlades av riksdagen under höstsessionen 1972. Åtskilliga följdmotioner väcktes. Konstitutionsutskottet (KU 1972:49) förordade vissa detaljändringar men godtog i huvudsak propositionens förslag. Riksdagen följde utskottet.

Vallagen (1972:620) tillämpades första gången vid 1973 års allmänna val. Efter valet, och med utgångspunkt i erfarenheterna från detta, inledde riksskatteverket (RSV) såsom central valmyndighet en omfattande utredning i syfte att åstadkomma förenklingar och förbättringar i valförfarandet. Yttranden har bl. a. inhämtats från samtliga valnämnder och länsstyrelser inom landet. RSV avser att under december 1974 redovisa resultaten av utredningsarbetet i en skrivelse till regeringen. I denna skall även framläggas förslag till sådana ändringar i vallagen, vartill utredningsarbetet gett fog. Proposition i frågan avses skola avlämnas till riksdagen under våren 1975.

Under vårsessionen 1974 framlades i prop. 1974:35 förslag till följdlagstiftning till den nya regeringsformen (RF) och den nya riksdagsordningen (RO). Förslagen, bland vilka ingick förslag till ändring i vallagen (1972:620) och lagen (1972:704) om kyrkofullmäktigeval, innehåller i första hand en anpassning i sakligt och terminologiskt hänseende till bestämmelserna i den nya RF och den nya RO. Propositionen jämte följdmotioner hänvisades till konstitutionsutskottet. I sitt betänkande (KU 1974:21) behandlade utskottet samtidigt ett stort antal motioner i valfrågor, som väckts under den

allmänna motionstiden. Utskottet tillstyrkte propositionens förslag till ändring i vallagen, och riksdagen följde utskottet. I skrivningen tog utskottet även upp frågan om en översyn av vallagens regler mot bakgrund av erfarenheterna från 1973 års val. Utskottet ansåg en sådan översyn angelägen och förklarade sig inte ha någon erinran mot att det grundläggande arbetet därmed utfördes av RSV och att resultatet härav efter sedvanlig beredning fick ligga till grund för en proposition till riksdagen. Utskottet underströk emellertid betydelsen av att förslag underställdes riksdagen så snart detta kunde ske.

Öppethållandetiderna för vallokalerna vid allmänna val

Enligt 9 kap. 1 § vallagen är huvudregeln att vallokal skall hållas öppen för röstning mellan kl. 8 och 21. Dessförinnan (dock ej 1970) gjordes avbrott mellan kl. 11 och 13.

I motionerna 1974:184 (2 c) och 1974:926 (5 s) begärs förkortat öppethållande av vallokalerna. Enligt båda motionerna bör röstning påbörjas kl. 8 och avslutas kl. 20. I motionen 1974:184 ifrågasätts om det inte också är lämpligt att ha vallokalen stängd mellan kl. 13 och 15.

Det kan tilläggas att frågan om förkortat öppethållande av vallokalerna (stängning kl. 20) redan aktualiserats hos Kungl. Maj:t av RSV (som dock ej framlagt direkt förslag därom) och av Pressens samarbetsnämnd. Även Tidningarnas telegrambyrå (TT) har i en skrivelse till utskottet i samband med vårens vallagsärende förordat stängning kl. 20 av vallokalerna.

Frågan om öppethållandetiderna för vallokalerna övervägs som ett led i det inom RSV pågående översynsarbetet.

Förkortad tid för poströstning

Enligt 10 kap. 1 § vallagen skall poströstning i princip få äga rum fr. o. m. den 24:e dagen före valdagen t. o. m. valdagen.

I motionen 1974:352 p. 1 (4 fp) föreslås att möjligheten att poströsta också på valdagen skall utgå. Därmed skulle enligt motionärerna en snabbare preliminär sammanräkning uppnås.

Frågan om poströstning på valdagen övervägs som ett led i det inom RSV pågående översynsarbetet.

Valsedelsdistributionen till poströstningslokaler

Enligt 6 kap. 9 § vallagen skall väljarna i lokal där röstning äger rum ha tillgång till partimarkerade valsedlar för parti som är företrätt i riksdagen ävensom till blanketter till valsedlar. Distributionen ombesörjs av RSV. Det sagda gäller såväl i vallokaler som i poströstningslokaler. Skyldigheten att tillhandahålla partimarkerade valsedlar var en nyhet i 1972 års vallag.

För poströstningslokaler finns ingen motsvarighet till stadgandet i 9 kap. 6 § vallagen, där det beträffande vallokal föreskrivs att det i eller i anslutning till denna skall anordnas lämplig plats där de partier som deltar i valet kan lägga ut sina valsedlar.

Inför 1973 års val begärde Kristen demokratisk samling (kds) hos postverket att på postanstalter få lägga ut partimarkerade valsedlar för partiet. Ansökningen avslogs av postverket. Besvär av kds lämnades av Kungl. Maj:t utan bifall. Utgången blev densamma beträffande en motsvarande ansökan av kds inför omvalet av kommunfullmäktige i Piteå den 6 januari 1974 (postverkets beslut 11 december 1973, Kungl. Maj:ts beslut 20 december 1973).

I motionerna 1974:359 (2 fp) och 1974:922 (2 m) kritiseras det förhållandet att inte alla partier som deltar i val får lägga ut sina valsedlar på alla vallokaler. I båda motionerna begärs att möjlighet härtill skall öppnas genom ändring i vallagen. I motionen 1974:359 begärs vidare att det valsedelstillhandahållande som centrala valmyndigheten skall svara för beträffande alla lokaler där röstning äger rum skall avse alla partier som har rätt att erhålla partistöd.

Frågan var aktuell vid 1972 års riksdagsbehandling av vallagsförslaget. I en motion (m) hade föreslagits att väljarna i lokal där röstning äger rum för varje val skall ha tillgång till valsedlar för samtliga partier som låtit registrera sig för valet. Utskottet ansåg enhälligt att skäl saknades för att föreskriva en så omfattande tillgång till valsedlar som föreslagits i motionen. Utskottet tillstyrkte därför propositionens förslag och avstyrkte motionen. Riksdagen följde utskottet.

Frågor om valsedelsdistribution till poströstningslokaler övervägs som ett led i det inom RSV pågående översynsarbetet.

Utskottet

I motionerna tas upp tre olika sakfrågor angående valförfarandet, nämligen öppethållandetiderna för vallokaler vid allmänna val, poströstningen på valdagen och valsedelsdistributionen till poströstningslokaler.

Den nya vallagen, som antogs 1972, tillämpades första gången vid 1973 års allmänna val. Med utgångspunkt från erfarenheterna från detta val inledde riksskatteverket (RSV) i egenskap av central valmyndighet ett omfattande utredningsarbete i syfte att åstadkomma förenklingar och förbättringar i valförfarandet. RSV avser att i december 1974 redovisa resultaten av sitt arbete samt framlägga förslag till de ändringar i vallagen som utredningen gett anledning till. Utskottet förutsätter att proposition angående vallagsfrågorna kommer att föreläggas riksdagen under vårsessionen 1975.

Med hänsyn till den pågående översynen och till behovet av ett samlat ställningstagande anser utskottet att något initiativ från riksdagens sida nu inte är erforderligt beträffande berörda vallagsfrågor.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionerna 1974:184, 1974:352, såvitt gäller hemställan punkten 1, 1974:359, 1974:922 och 1974:926.

Stockholm den 29 oktober 1974

På konstitutionsutskottets vägnar
HILDING JOHANSSON

Närvarande: herrar Johansson i Trollhättan (s), Boo (c), Werner i Malmö (m), Sten Andersson i Stockholm (s), Bergqvist (s), Fiskesjö (c), Karlsson i Malung (s), Björck i Nässjö (m), Svensson i Eskilstuna (s), Jonnergård (c), Molin (fp), Johansson i Malmö (s), Nordin (c), Gustavsson i Ängelholm* (s) och Berndtson (vpk).

*Ej närvarande vid justeringen.

Bilaga

Motionernas hemställan

I motionen *1974:184* av herrar Torwald (c) och Bengtsson i Göteborg (c) hemställs "att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om utredning och förslag till 1974 års höstriksdag angående ändrade öppethållandetider för vallokalerna vid de allmänna valen";

i motionen *1974:352* av herr Molin m. fl. (fp), såvitt gäller punkten 1, hemställs "att vallagens kap. 10 ändras så att poströstning kan ske fram till och med kl. 12 dagen före valdagen";

i motionen *1974:359* av herrar Westberg i Ljusdal (fp) och Sellgren (fp) hemställs "att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära förslag till ändring av vallagen av innebörd att valsedlar distribueras till poströstningslokalerna beträffande alla partier som har rätt att erhålla partistöd samt att andra i val deltagande partier bereds möjlighet att i poströstningslokalerna placera sina valsedlar på därför avsedd plats";

i motionen *1974:922* av herrar Danell (m) och Wennerfors (m) hemställs "att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om sådan ändring av vallagens 6 kap. att valsedlar från samtliga i ett val deltagande partier skall kunna utläggas i alla vallokaler" samt

i motionen *1974:926* av herr Gustavsson i Ängelholm m. fl. (s) hemställs "att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om sådan ändring av vallagen 9 kap. 1 §, så att den erhåller följande lydelse: 'Vallokal skall hållas öppen för röstning mellan klockan 8 och 20' ".